

זהירות במצות שאדם דש בעקביו / השפעת הצדיק על סובביו / מצות 'ולדבקה בו' / חומר ולולול במצות שאדם דש בעקביו / להכיר את האויב

תקיעת שופר - 'עורו ישנים משנתכם'

מתקריבים אנו לחודש 'אלול', בשביל זה צריכים את ה'שופר', לעורר את ה'לב' ה'רדום', וכלשון הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ג ה"ד) לבאר רמז לטעם 'תקיעת שופר', "עורו ישנים משנתכם, ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם, וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם".

ה'יצר' רוצה לקחת דוקא את המצות ה'קלות' שאדם 'דש בעקביו'

היצר 'מרדים' את האדם, בא 'מפקח' לפניו, שר לו שיר ערש שישן - 'שינה' בשני עולמות (רח"ל) - והאדם נכנע, שומע לו, הולך ו'ישן' ו'מנמנם', ובזמן הזה הוא 'מפסיד', ה'יצר' חוטף ממנו את ה'מצוה'. אחר כך אומר האדם לעצמו, 'וכי מה הפסדתי, אמנם בירכתי המזון בהיותי 'מנמנם', ומה בכך, הרי העיקר שבירכתי, 'אמנם התפללתי היום בביתי ביחידות, לא בציבור, אבל העיקר התפללתי, גם זה רווח ודבר גדול, הלוואי שהשכנים שלי יהיו כמותי, הם מתפללים משבת לשבת, וחלק מהם מכיפור לכיפור...'. וזה הפסד נורא! אפילו 'פירור' של מצוה, 'משהו' קטן, דק מן הדק, אלה הם המצוות שאדם דש בעקביו, ואת זה ועל זה בא היצר להלחם ולקחת ממך - והצליח.

'לא יהיה בך עקר ועקרה ובבהמתך'

וכדאי להזכיר בזה עוד יסוד גדול, וזה שייך לענין שלנו (כמו שנראה בהמשך). בהמשך הפרשה הפסוק אומר 'ברוך תהיה מכל העמים, לא יהיה בך עקר ועקרה ובבהמתך' (דברים ז יד), ולכאורה הפסוק צריך ביאור, מדוע כללו את ה'אדם' יחד עם ה'בהמה', 'לא יהיה בך עקר ועקרה ובבהמתך', הכניסו וכללו את ה'בהמה' יחד עם ה'אדם', מה השייכות, היה צריך להיות על ה'בהמה' פסוק בפני עצמו, או לכלול את זה בפסוק הקודם שהתורה מדברת על הברכה שתהיה אצל ה'בהמות'.

מעשה רבי יונתן והבהם והכותי

וכבר רבותינו עמדו על השאלה הזו, מה הפשט בברכה הזו שלא יהיה בך עקר ועקרה ובבהמתך. פשט הפסוק ידוע, שכולם היו מולידים ולא יהיו 'עקרים'. אבל רבותינו סמכו כאן עוד הבנה. כך אמרו רבותינו במדרש דברים רבה בפרשה שלנו (פ"ג ס"ו), המדרש מביא מעשה נפלא על אחד מחכמי התלמוד, "מעשה ברבי יונתן שהיה מהלך אצל ניפולין של כותים", זה העיר 'שכם', שם היו גרים ה'כותים', [וכידוע 'שכם' זו עיר המועדת לפורענות (סנהדרין קב)], עיר מפורסמת לשמצה ולתועבות (ראה מגיד דבריו ליעקב ח"ה פרשת וישלח תשע"ט עמוד ה, ועוד שם ח"ט פרשת ויחי תשע"ט עמוד ט), והגמרא במסכת מכות (י) אומרת כי ב'שכם' שכחי רוצחים, מצויים שם 'רוצחים', ורואים את זה עד היום הזה לדאבונינו, לא תיפול עדות הגמרא, "והיה רוכב על החמור, והבהם עמו", 'בהם' הכוונה האדם שמטפל ב'בהמות', ה'עגלון', שמנהיג את הבהמה, הוא היה ביחד עם רבי יונתן.

משא ומתן רבי יונתן והכותי

והנה 'נחלה להם כותי אחד', 'כותיים' הם אלה שמכחישים את התורה שבעל פה' כידוע, כמו כת ה'קראים' ה'שומרונים', ואחד מה'כותיים' התלווה אל רבי יונתן וה'בהם' שהיה איתו, הלכו בדרך, כיון ש'הגיעו אצל הר גריזים', שהוא כידוע נמצא ליד 'שכם', ועברו ליד ההר הזה, ולפי אמונת ה'כותיים' השוטים 'הר גריזים' הוא הר 'מקודש' (ע' חולין ו), "אמר אותו כותי לרבי יונתן, רבי", חלק לו כבוד, פנה אליו בדרך כבוד, 'רבי', 'כבוד הרב', "מהו דין דהדין טורא קדיש", מה אתה אומר על ההר הזה, 'הר גריזים' שאנחנו עובדים לידו, שהוא 'הר קדוש', "אמר ליה רבי יונתן, למה הוא קדיש", מאימתי ומי קידש אותו שאתה קורא לו 'הר קדוש', "אמר לו אותו הכותי", יש לי ראייה שהוא 'הר קדוש', "שלא לקה במי המבול", בזמן נח, שירד 'מבול' לעולם, ההר הזה נשאר גבוה מכל המים, והוא לא לקה בזמן המבול. הרי שהוא 'הר מקודש'. שאל אותו רבי יונתן, "אמר ליה מנין לך", מהיכן אתה יודע שבאמת לא לקה ההר הזה ב'מבול', "אמר ליה", אני אביא לך פסוק מתורתכם, "לא כך כתיב" בספר יחזקאל "בן אדם אמר לה את ארץ לא מטוהרה היא לא גושמה ביום זעם" (יחזקאל כב כד), הרי שלא ירד גשם

ברכות התורה לנזהר ב'עקב תשמעון'

בעזרת ה' יתברך, נראה היום להתבונן קצת מענייני הפרשה. פרשת השבוע פרשת עקב. הפרשה פותחת 'והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם, ושמר ה' אלהיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך, ואהבך וברכך והרכבך' וכו' (דברים ז יב-יג), והתורה כאן מאריכה בהבטחה של ברכות לאין מספר. וכל זה, כמה הוא תלוי ומותנה, ב'והיה עקב תשמעון'.

זהירות במצוות שאדם 'דש בעקביו'

מפרש רש"י בשם רבותינו (מדרש תנחומא ר"פ עקב) ביאור כוונת הכתוב 'והיה עקב תשמעון', "אם המצות הקלות שאדם דש בעקביו תשמעון", אם את המצוות הללו שאדם דש בעקביו, ומזלזל בהם, לא מייחס להם את החשיבות האמיתית והמעלה הגדולה שלהן, אבל אתה 'תשמע' אותם, תקיים אותם, על זה מבטיחה התורה 'ושמר ה' אלהיך לך את הברית', מפרש רש"י, "ישמור לך את ההבטחתו", כל מה שהקב"ה הבטיח לנו, הבטחות בלי סוף, כמו שרואים בפרשה.

עיקר הקושי והעבודה במצוות שאדם 'דש בעקביו'

מה המיוחד דוקא במצות אלו שאדם 'דש בעקביו' שהשכר עליהם גדול כל כך? אלא מכאן אנו למדים שעיקר הקושי בקיום המצות, הוא דוקא ב'מצות' כאלה, אלה הם 'מצות' של דברים קלים שאדם 'דש בעקביו', וממילא נמצא עובר עבירות, ואם ייזהר בהם יזכה לשכר הנצחי שהבטיחנו הבורא יתברך.

'שימו לבכם על דרככם'

עיקר התביעה היא כיון שחסר כאן 'תשומת לב', על כל דבר ודבר צריך שהאדם יתן לו את לבו, הנביא חגי צווח ואומר 'שימו לבכם על דרככם' (חגי א ה), כי בלי לתת 'לב', בלי 'תשומת לב', האדם לא יבדיל בין 'איסור' ל'היתר', הכל 'נראה לו כמישור' (ע"פ יומא עה רע"א), 'קלות' ו'חמורות'. אבל ברגע שהוא נותן את לבו להתבונן ולראות, הוא רואה בכל דבר ודבר את המעלה ואת החשיבות שלו, גם ב'מצות קלות', כי לכל מצוה יש ערך. אין ערך ואין דמיון לכל 'פירור' של מצוה. (ע' מגיד דבריו ליעקב חלק מב פרשת ואתחנן תשע"ט, עמוד כב). ואין צריך לומר 'מצוה' אחת שלימה.

'תחילת מפלה - שינה'

ורבותינו במדרש בראשית רבה (פר' יז ס"ה) על הפסוק 'ויפל ה' אלהים תרדמה על האדם ויישן' (בראשית ב כא) לימדו אותנו, "רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי אמר, תחילת מפלה - שינה". והביאו על זה את המשל המפורסם. [א"ה: ראה בהרחבה בדבריו רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב ח"ז (פרשת מקץ תשע"ט, עמוד כז) והלאה. ע"ש].

ה'מפלה' אינה בהכרח ב'שדה המערכה'

תחילת ה'הפסד', בכל דבר וענין, מתי היא? כשאדם 'רדום' ו'ישן'. כאשר ה'לב' ישן זה 'סכנה'. זה 'תחילת מפלה', בזה כבר התחילה המפלה. ה'מפלה' לא צריכה להיות ב'שדה המערכה', היא יכולה להתחיל בבית, כשאדם 'רדום', והחושים כהים, והוא לא נמצא ב'כוננות' כראוי, וזו תחילת ה'מפלה'.

ב'הר' הזה. "אמר לו רבי יונתן, אם כן", אם כדברך, ש'הר' הזה לא לקה בזמן ה'מבול', "היה לו להקב"ה לומר לנח לעלות להר ולא לעשות תיבה", בשביל מה כל הטורח הגדול שנח טרח במשך מאה ועשרים שנה על מנת לבנות את התיבה, היה אומר לו הקב"ה לנח, 'בשעה שאני מוריד את המבול, אתה תלך להר גריזים', תעמוד למעלה ותגור שם ב'סוכה' עד שיסתיימו ימי המבול, השיב לו אותו כותי תשובה, "אמר לו", אתה צודק, באמת היה יכול לעלות להר גריזים, אבל הקב"ה "לא עשה" וציווה אותו לבנות את התיבה ולגור בתיבה "אלא לנסותו", לנסות את נח. "שתק רבי יונתן", לא רצה להשיב לו (כן מפרש בס' דבר שמואל חאגיז דף כו ע"ב). במקום אחר כתוב נתעלמה ממנו תשובה (ע' לקח טוב דרשות הרי"ף פרשת עקב עמוד פט).

תשובת ה'בהם' לאותו כותי

התערב אותו 'עגלון' שהיה מלווה את רבי יונתן בשיחה, התחיל לדבר, "אמר לו הבהם", לרבי יונתן, "תן לי רשות לומר לו דבר אחד" לאותו כותי, "אמר לו" רבי יונתן "אמור", אני מסכים. "אמר לו אותו הבהם" לאותו כותי, "אין הנה הזה תחת השמים", אמור לי, הנה הזה 'תחת השמים' או לא? "אמר לו אותו הכותי, אלא חוץ לשמים?", ואלה מה? וכי ה'הר' הזה 'חוץ לשמים' הוא, מה ה'שאלה' הזו, רואים שאתה 'עגלון' שמתעסק עם 'בהמות', הרי ודאי ש'הר' נמצא 'מתחת השמים', אין לך 'הר' שהוא לא מתחת השמים. "אמר לו" אותו ה'בהם' לאותו 'כותי', אם כך, "אין כתיב חמש עשרה אמה מלמעלה גברו המים ויכסו כל ההרים הגבוהים אשר תחת כל השמים" (בראשית ז, כ), הרי הפסוק מעיד בפירוש ש'המבול' כיסה את כל ההרים אשר 'תחת כל השמים', ואתה עצמך אמרת ש'הר גריזים' גם הוא נמצא 'תחת השמים'. ואותו הכותי נשתתק.

יובבהמתך - ב'במהים' שלך

מסיים המדרש, "מיד ירד רבי יונתן מן החמור, והרכיבו" לאותו 'בהם', 'עגלון', "ארבעה מילין, וקרא עליו הפסוק הזה וכל לשון תקום אתך למשפט תרשיני (ישעיה נד יז), הרי לא היה בך עקר ועקרה ובבהמתך, מהו ובבהמתך? ובבהמתך שלך", אפילו ה'עגלונים' יהיו תלמידי חכמים ולא יהיה בהם עקר ועקרה ב'תורה'.

השפעת ה'בהם' בתורה מכוחו של רבי יונתן

וראיתי במפרשים שהסבירו, שכוחו של אותו 'בהם' היה מכוחו של רבי יונתן עצמו. והביאור בזה, כמו שהזכרנו כמה פעמים מדברי רבותינו בש"ס ובמדרשים ובכמה מקומות, שבמקום שנמצא ה'צדיק' עובר ה'שפע', וכדברי הר"ן בדרשותיו (דרוש ב עמוד סו, ודרוש ח עמוד רצ ועמוד רצב ועמוד רצג ועמוד שז ועמוד שיא, וע"ש עמוד רצו). ההשפעה של ה'צדיק' 'אדם גדול' 'איש תורה', מי שהוא מגדולי הגדולים באמת, היא לכל הסובבים אותו. לכל אלו שנמצאים איתו, והכל בא מכוחו של אותו גדול שנמצאים סביבו.

חמורו של רבי פינחס בן יאיר

הגמרא (חולין ז רע"ב) מספרת על חמורו של רבי פינחס בן יאיר שלא היה אוכל 'טבל', לא היה אוכל 'ספק מעושר'. ה'חמור' שלו היה כל כך דקדקן ו'חסיד' במצוות, עד כדי כך שאפילו לא היה אוכל 'ספק טבל' ו'ספק מעושר'. ובאמת מה הפשט בזה, מפני מה ה'חמור' של רבי פינחס בן יאיר היה כל כך זהיר ב'דקדוקים'. (הרי יש בני אדם שאוכלים גם ג'וקים...).

חמורו של רבי יוסי דמן יוקרת

כיוצא בזה הגמרא במסכת תענית (כד). מספרת על רבי יוסי דמן יוקרת ש'ה'חמור' שלו היה זהיר ב'גזל', שאם ארע ושכחו על ה'חמור' הזה 'סנדל' של מישוהו אחר, הוא לא היה זז ממקומו, עד שייקחו את הסנדל, כי אם הוא ילך הרי שנמצא שהוא גונב את ה'סנדל'. מה הביאור בזה, וכי החמורים מחוייבים במצוות כל כך? (הלוואי בני אדם...).

גדלותו של רבי פינחס בן יאיר

אבל הביאור בזה, כי חמורו של רבי פינחס בן יאיר, כיון שרבי פינחס בן יאיר היה כל כך דקדקן עצום במצוות, עד קצה אחרון בהפלגה

עצומה, כמו שמפורש בתלמוד, יש עליו עובדות שלא יאומן כי יסופר' על כוחו העצום בתורה, עד כדי שיכל לשנות כל סדרי הבריאה, הגמרא (חולין ז). מספרת שרבי פינחס בן יאיר היה הולך בדרך ל'פדיון שבויים', והיה הולך איתו יהודי אחד בשביל אפיית מצות הלך לטחון את המצות, להביא קמח, והלך איתו גם איזה ישמעאלי (ערבי) אחד, הלכו יחד, והגיעו לנהר 'גינאי', אמר לו רבי פינחס בן יאיר לנהר גינאי, 'אני הולך לקיים מצוה, יש לפני מצות 'פדיון שבויים', ואתה זורם כאן ומפריע לי לעבור, ובכן, אם אתה נקרע בעבורי, נפתח לשנים, ואני יכול לעבור ב'חרבה' ו'ביבשה' מה טוב, אבל אם לא, הרי אני מייבש אותך!', אמר לו הנהר, כלומר, השר של הנהר (תוס' חולין שם), ענה לו, 'רבי פינחס, אתה הולך לקיים מצוה, בסדר, אבל גם אני מקיים מצוה, הקב"ה ציווה עלי שאני אזורם כאן! אתה עושה רצון קונך, וגם אני עושה', אמר לו רבי פינחס בן יאיר, 'אל תפלפל, או שאתה נקרע, או שאני מייבש אותך' (ו'במפה' יהיה כתוב 'נהר גינאי ז'ל'...). נקרע הנהר ועבר בתוכו. אחרי שעבר רבי פינחס בן יאיר, אמר לו אותו יהודי, 'כבוד הרב, אתה עברת ואני אשאר כאן, הרי גם אני הולך לעשות מצוה, לטחון את הקמח למצות!', אמר לו רבי פינחס בן יאיר לנהר 'תקרע שנית גם בעבורי!', ונקרע הנהר ועבר אותו יהודי, ואחרי שחצה, אותו ישמעאלי השלישי פתח את הפה שלו, 'ויפתח ה' את פי האתון', גם לו יש טענות... 'כבוד הרב, אתה כך הולך, לקחת את החבר והשארית אותי לבדי, כך עושים בני חבורה, זה לא דרך ארץ, כל הדרך הלכנו ביחד, והצטערנו ביחד בטורח הדרך, ועכשיו אלהיך עזר לך ופתח לך את הנהר ואני אשאר כאן?', אמר לו רבי פינחס בן יאיר לנהר 'תפתח שלישיית גם בשביל הישמעאלי הזה, שלא יהיה לו תלונה', ונקרע הנהר, ועבר גם השלישי.

אומרת הגמרא, "אמר רב יוסף", תא חזי, "כמה נפיש גברא", כמה כוחו גדול, "ממשה" רבינו ע"ה, "דאילו התם חד זימנא, והכא תלתא זימנא", משה רבינו ע"ה קרע את הים פעם אחת, והוא קרע את הנהר שלוש פעמים. וזה מכח ה'תורה', כמו שמפרש הגאון ר' חיים ואלז'ניצר זצ"ל בספר נפש החיים (שער ד פרק יח) שהעוסק בתורה לשמה, הוא בעל הבית על הטבע, כאשר יגזור אומר עליהם, ולכל אשר יחפוץ יטם. (וע' אור החיים הק' פרשת בשלח יד כז). היה קדוש קדוש קדוש, מיום עומדו על דעתו לא נהנה מאף אחד, אפילו מאביו לא היה אוכל ונהנה, הכל מדיליה (חולין ז סע"ב).

השפעת הקדושה של רבי פינחס בן יאיר אפילו על ה'חמור' שלו

וממילא אדם כזה שהוא מקודש קדש קדשים - לא רק הוא קדוש, אלא גם כל הסובב אותו וכל הבא איתו במגע מתקדש. לכן גם חמורו של רבי פינחס בן יאיר קנה את התכונה הזו של 'דקדוק ההלכה', כיון שהוא משמש את 'האדם השלם', וכדברי רבינו הרמח"ל זצ"ל בספר מסילת ישרים (פ"א) "עילוי גדול הוא לבריות כולם בהיותם משמשי האדם השלם המקודש בקדושתו יתברך".

השפעת הקדושה של רבי יוסי דמן יוקרת השפיעה אפילו על ה'חמור שלו

וכך גם במעשה שהגמרא מזכירה במסכת תענית, ש'ה'חמור' היה נזהר ב'גזל', יש לפרש כנ"ל, כיון שרבי יוסי דמן יוקרת היה נזהר ומדקדק מאד מ'גזל', ונזהר שלא לעשוק ולא לגזול אפילו עד 'שוה פרוטה', ממילא זה השריש אצל כל הסביבה שלו.

יכח הפועל בנפעל

התכונה של 'אדם גדול' שהוא משפיע מכוחו, 'יכח הפועל בנפעל', (מו"נ ח"ב פ"ד, וע' אור החיים הקדוש ר"פ שלח לך), ואפילו ב'דומם' (ע' צדקת הצדיק אות צא ואות רה), גם על זה 'אדם גדול' משפיע. מובא בשם הגאון מוילנא ע"ה (בית אבות על פרקי אבות, פ"ד מ"א בהערה, דף פ סע"א, וע' מעלות התורה בהוספות שבסופו), שאם היו בונים 'בית כנסת' בנאים יהודים בקדושה ובטהרה, אזי המתפללים בבית הכנסת הזה לא היו מהרהרים שום 'מחשבה זרה' בתפלה. נוראה מגיד דבריו ליעקב חלק יא (פרשת וארא תשע"ט, עמוד יג ובהערה שם). ע"ש].

קדושת ה'אבן' עליה היה יושב רבי אליעזר הגדול

במדרש (שיר השירים רבה פ"א ס"ז) אמרו, שרבי יהושע היה רואה את האבן שישב עליה רבי אליעזר הגדול, היה מנשק אותה ואומר "האבן הזו דומה להר סיני, וזה שיושב עליה דומה לארון הברית", מפני שעל האבן הזו היה יושב רבי אליעזר הגדול ודורש בתורה ובסתרי תורה, וממילא זה נעשה מקום מקודש, ונשארת קדושה במקום הזה.

כי אבן מקיר תזעק וכפס מעץ יעננה'

כל דבר משאיר את הפועל שלו. ב'מצוה', והוא הדין במעשה 'עבירה'. כמו שהגמרא (תענית יא.) אומרת, מי מעיד על האדם בשעת עבירה, בשעת הדין מי מעיד עליו, אבני ביתו וקורות ביתו של האדם! וכי ה'קורה' יכולה 'לדבר'? אלא נשאר על ה'קורה' ועל ה'אבן' ה'רושם' של ה'מצוה' או ה'חטא' (כתבי אבא מרי סוכה נב: עמוד פט, שיח יצחק לריא"ח זצ"ל דרוש לשבת בראשית דרי"ט סע"ב). 'כי אבן מקיר תזעק וכפס מעץ יעננה' (חבקוק ב יא.) ה'אבן' זועקת מהקיר, וכמו שפירש הגאון מבריסק זצ"ל בספר בית הלוי (פרשת נח), אבל אנחנו לא שומעים, רק מי שיש לו את ה'אוזניים' הראויות יכול לשמוע. בכל דבר ודבר שאדם עושה, הן לטוב הן למוטב, הוא משאיר רושם בדבר. ויש הרבה עובדות ומעשים על זה.

ההשראה מרבי יונתן השפיעה על ה'בהם'

ואותו דבר היה כאן עם רבי יונתן, על ידי זה שישב אצלו אותו 'בהם', ההשראה הזו מהצדיק השפיעה עליו לענות לו תשובה כראוי. [א"ה: וראה דברי רבינו שליט"א מגיד דבריו ליעקב ח"ג (פרשת תולדות תשע"ט, עמוד כה והלאה) שהאריך עוד ביסוד זה. וע"ע בקונטרס "תורה וחיים" (עמוד לג). ע"ש].

מצוה לשהות ולקבל תורה גדולי ישראל

ולכן מצוה גדולה להתסובב אצל גדולי ישראל, לספוג מתורתם ולהסתופף מצילם, זה רוח גדול. על ידי זה נעשה 'ספר תורה מוגה'. [ראה מגיד דבריו ליעקב חלק כח (פרשת אמור תשע"ט, סוף עמוד י הערה ג). ע"ש]. מובא בשם הגאון מוילנא ע"ה, משל נפלא (המגיד מדובנא בס' אהל יעקב פרשת תזריע מהגר"א, וכן הובא בס' חכמה ומוסר ח"ב עמוד שסח), כמו שיש 'כלי' ומוזגים לתוכו 'משקה', אם מוזגים הרבה, ה'משקה' עולה על גדותיו, ונשפך החוצה, על ה'כוסיות' ועל ה'שלחן' שמתחתיו. כך זה אלה שנמצאים ליד גדולי ישראל, נשפך מהם החוצה, ומכאן המעלה הגדולה להיות במחיצתם. לבוא ולשמוע וללמוד מהם, לבוא לשיעורי תורה.

גדר ה'בדידות' האמיתית

ה'חובת הלבבות' (שער חשבון הנפש פ"ג) מדבר על המעלה של ה'בדידות', ומלמד אותנו יסוד גדול, כי ה'בדידות' האמיתית היא להיות במחיצת גדולי ישראל, וממילא את מבודד מהיצר הרע. שמעתי מאחד מרבותי שיש הרבה טועים בזה, רוצה להתבודד, אומר לכולם 'תלכו מהבית, אני רוצה להתבודד', נכנס לחדר, סוגר את החדר, ומוריד את ה'תריס', ורוצה להתבודד, אבל הוא שכח לבדוק אם את היצר הרע הוא גירש מהחדר או לא.. וכשהוא ביחד איתו לבד, ברגע אחד יחסל אותו. במצב כזה הוא אבוד לגמרי.

מצות עשה מהתורה 'ולדבקה בו'

וזו מצות עשה מהתורה, כך הרמב"ם מונה בספר המצוות (מצוה עשה ו) ובהלכות דעות (פרק ו ה"ב). בפרשה שלנו התורה אומרת 'ולדבקה בו' (דברים יא כב), וכי אפשר לידבק בשכינה? אי אפשר לידבק בקב"ה. אלא הדבק במידותיו, הדבק בתלמידי חכמים (ספרי ס"פ עקב, הובא ברמב"ם שם). כשאדם דבוק איתם זה הדבקות הכי טובה. הם ה'צינורות' של ה'תורה'.

תלמיד חכם כולו 'תורה'

שמעתי פעם שסיפרו ששאלו את הגאון ר' חיים צאנז זצ"ל (הובא בס' דרכי חיים עמוד קמ, ובס' שפע חיים פרשת חיי שרה עמוד נז), איך אתה מתאר את אביו ואת רבא? ענה להם: מה השאלה, וכי יש לנו הבנה, אלה הם שני עמודי אש מן השמים שירדו מן השמים לעולם הזה. אי אפשר

לתאר אחרת. אין לנו ציור אחר. ('תנא' ו'אמורא' זה קודש קדשים, אין לנו ציור בכלל מה זה 'תנא' ומה זה 'אמורא'. אנחנו רגילים בלימוד אמורים 'אביו אמר', 'רבא אמר', ונכנס 'קלקול' כאילו הוא 'חבר שלו', כאילו הוא והם ביחד באותה מדרגה ח"ו. אין לנו אופן ב'דעת' לעכל ולהכיל מדרגת 'תנא' ו'אמורא', שעל הקטן שבהם אמרו (עבודה זרה י:) שהוא מחיה מתים). תלמיד חכם כל כולו עשוי מתורה. 'לשו' 'יצק' ו'בנו' אותו מ'תורה'. זה המציאות של תלמיד חכם. וזה הדבקות בקב"ה ית"ש.

מצוה להידבק בתלמידי חכמים אפילו בשעת סעודה

הרמב"ם (שם) מוסיף שיש מצות עשה אפילו ב'אכילה'. אם יש סעודה של תלמיד חכם, ואם בא ומשתתף בסעודה הזו מקיים את המצוה הזו. אין צריך לומר אם בא לשיעורי תורה, לא בא רק לסעודה.. זה לא העיקר.. העיקר ללמוד ולקבל ממנו תורת ה'.

'לא יהיה בך עקר ועקרה' - בדברי תורה

מוסיף בעל הטורים רמז נפלא, "לא יהיה בך עקר ועקרה, בגימטריא בדברי תורה", הגימטריא מכוונת בדיק. כמה לא יהיו עקרים? בדברי תורה (וע"ע בכורות מד:). אפילו האנשים הפשוטים, שמתעסקים ב'בהמות', בענייני גשמיות, יהיו מופלגים בתורה. אימתי? כשנמצאים יחד אצל חכמי ישראל. שומעים שיעורי תורה מגדולי ישראל.

לקבל ולנהוג כהוראת ה'חכמים' וה'מבינים'

ואם רבותינו הזהירו אותו על הזהירות ממצות שאדם 'דש בעקביו', הרי שיש לנו להזהר בהם עד קצה אחרון. להתחזק ככל האפשר. ישנם דברים שהאדם 'מומחה' בהם, הוא 'מבין', הוא 'בר דעת', למשל, ב'ענייני עסקים', יש אדם שיש לו ראש 'ממולח', יש לו מח טוב, והוא מבין את כל ה'מהלכים' וה'עסקים'. ולעומתו יש מישהו אחר שהוא לא מבין כלום. תמיד עושה הפוך. אומרים לו: 'אל תשקיע בזה, יהיה פחות', אומר להם 'לא יהיה', ונעשה פחות. אחרי שהוא רואה שהוא לא מבין בכלל, והוא רק מפסיד, הוא הולך לאלה שמבינים. חוקר ודורש עד שמוצא את מי שכולם סומכים עליו שהוא 'מבין' היטב, אומר לו: 'תעזור לי, אני לא מבין כלום, כל יום יש גזירות חדשות, ואני לא מוצא ידי ורגליי..', ומה שהוא יגיד לו לעשות הוא יעשה.

במצוות הבורא רבותינו ז"ל הורנו הדרך אשר נלך בה

אותו דבר במצוות הבורא יתברך. אנחנו לא 'מבינים' בזה. לא יודעים כמה ערך כל 'פירור' של מצוה וכל מצוה שלמה. המבינים הטובים ביותר בענייני תורה ומצוות, אלא רבותינו וחכמינו ז"ל, במשך כל הדורות כולם, וכולם פה אחד, צועקים ומכריזים ומלמדים אותנו, תיזהר לקיים את המצות כמו שצריך. תיזהר על איבוד הזמן שלא ילך רגע לבטלה. תיזהר על כל 'פירור' של 'מצוה' ושל 'תורה'. ואם ה'מבינים' צועקים על זה, צריך לסמוך עליהם. צריך לקבל דבריהם ב'אימה וביראה'. כי אנחנו לא מבינים בזה. זה כמו 'יהלום' שרק בעלי מקצוע מבינים ורואים כל 'שריטה' קלה [א"ה: ראה דברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב ח"ט (פרשת ויחי תשע"ט, עמוד טז הערה ז). ע"ש]. אותו דבר ב'מצוה'. מעלת כל 'פירור' של מצוה ושל תורה יקר מכל יקר. וכל 'חסרון', זה 'חסרון' לא יוכל להימנות' (קהלת א טו), אנחנו לא יכולים לשער ולתאר גודל ההפסד.

תשובתו של רב הונא על שהתהפכה רצועת התפילין שלו

הגמרא (מועד קטן כה.) מספרת על רב הונא, שפעם אחת התהפכה עליו רצועה של תפילין, כל ימיו היה נזהר להניח תפילין כל היום כולו (וע"ע שבת יב.), ופעם אחת התהפכה ה'רצועה', ומיד יישר וסידר אותה, אבל בשביל ה'חסרון' הזה, התענה במשך ארבעים יום ברציפות. בשביל שהתהפך לו הרצועה של תפילין. ישאל השואל: 'מאי כולי האי? מה החטא הגדול בזה?' (יניח מחר רש"י ור"ת...). התשובה היא, כי אתה לא מבין. ולכן אתה לא מבין את ה'אנחה' וגודל הכאב על שהתהפכה לו הרצועה, והתשובה שעשה על 'חטא' זה.

רבותינו ז"ל הכירו וידעו עומק ההפסד בכל עבירה שאדם 'דש בעקביו'

ונמסך ונבלל איתך בהרגשה, בחושים, בכוחות הנפש, "המושל בסודות נפשך וצפון חוכך, בעל עצתך בכל תנועותיך הנראות והנסתרות, שתהיינה ברצונך", לפעמים אדם מתייעץ 'עם עצמו', (כך הוא חושב), אבל עם מי הוא באמת מתייעץ? עם ה'יצר'. הוא נותן לו את העצה..

אתה ישן לו - והוא ער לך!

והיצר שנמצא בתוכינו, "האורב לעתות פשיעתך, ואתה ישן לו והוא ער לך, ואתה מתעלם ממנו והוא אינו מתעלם ממך", הוא 'אוהב' אותך 'אהבת נפש' ממש.. "לבש לך בגדי הידידות, ועדה עדי האהבה לך, ונכנס בכלל נאמניך, ואנשי עצתך וסגולת אוהביך", הוא עושה את עצמו כ'ידיד' היותר נאמן, ה'חבר' היותר הגדול שיש לך, "רץ אל רצונך בנראה מרמיותי וקריצותי, והוא מורה אותך בחיצוי הממיתים לשרשך מארץ חיים. כמו שאמר הכתוב במי שעניינו כך: כמתלהלה היורה זקים חצים ומות, כן איש רמה את רעהו ואמר הלא משחק אני" (משלי כו יח-ט).

עיקר כוחו של היצר הרע לעורר ספיקות ושאלות

ומגלה לנו החובת הלבבות: "זמן החזק שבשלוחיו, אשר יורה אותך וילחם אותך בהם במצפון ענין, שישתדל לספק עליך אמיתותך ולשבש מה שנתברר לך, ולערכב את נפשך במחשבות כוזבים וטענות שקרים, יטריד אותך בהם מתועלותיך ויספק עליך מה שנתברר לך מאמונתך ודתך". על כל הדברים האמיתיים שאתה יודע, הוא יטיל עליך ספיקות, זה כוחו של 'עמלק', 'אשר קרך בדך' (דברים כה יח), 'עמלק' בגימטריא 'ספק' (ראה מגיד דבריו ליעקב ח"ו פרשת מקץ תשע"ט עמוד ד).

המתגבר - הקב"ה עוזרו לנצח

ומלמד אותנו 'חובת הלבבות' את דרך המלחמה כנגד ה'יצר', "ואם תהיה נזהר ממנו ותזמין לו שלחי שכלך, להילחם אותו בהם, ותסלק חציו מעליך, תנצל ותמלט ממנו בעזרת ה' יתברך". אם אתה תשתדל להילחם כנגדו, להפעיל את כלי הדעת ולנצח במערכה, סופו של דבר שאתה תנצח. כי הקב"ה יעזור לך. הוא 'צופה רשע לצדיק' (תהילים לו לב), אבל הקב"ה יצילנו מידו. הקב"ה כבר ישתתף במערכה ויעזור לך (ע' סוכה נב: ומסילת ישרים ספ"ב בארובה).

לא להסיח דעת ממלחמת היצר

אבל "אם תשליך ענייניך אליו, ותמשך אחר רצונו, לא ירף ממך עד שיאבדך בשני העולמים, וישרשך משני המעונים.. כי רבים חללים הפילה ועצומים כל הרוגיה (משלי ז כו).. על כן אל תטרידך מלחמת זולתו ממלחמתו..", שלא 'יעסיק אותך שום ענין מ'מלחמות' ומ'מבצעים' אחרים, וכל שאר עניינים, צריכים לדעת 'זיין וחשבון' נמצא כאן, לא במקומות אחרים. זה מה שצריך האדם שיהיה בדעתו.

המלחמה הגדולה - מלחמת היצר

וכאן הוא מביא את המשל הידוע, "ואמרו על חסיד, שפגע אנשים שבים ממלחמת אויבים, ושללו שלל אחר מלחמה חזקה", הייתה מלחמה בין שתי אומות והם נצחו, וחזרו לביתם, וכדרכם של מנצחים עושים 'מצעד הנצחון', לקחו שלל ובזזו בו והם מנפנפים בדגלים ומרעים בחוצרות, כולם ששים ושמחים, בא כנגדם, "אמר להם: שבתם מן המלחמה הקטנה שוללים שלל, התעתדו למלחמה הגדולה. אמרו לו: ומה היא המלחמה הגדולה? אמר להם: מלחמת היצר וחיליו", כי זו המלחמה האמיתית שאורבת לאדם.

היצר אכזר ואינו נכנע לעולם

מוסיף 'חובת הלבבות': "זמן התימה, אחי, כי כל אויב שיש לך, כשתנצח אותו פעם ושנים, ירף ממך. ולא יעלה על לבו להלחם בך, לדעתו יתרון כחך על כחו, והוא מתיאש מנצח אותך ומגבר עליך". יש מלחמה נצחו פעם, פעמים, שלוש, נכנעו האויבים, אין מה לעשות, הם יותר חזקים ממנו. "אבל היצר מספיק לו ממך נצחון פעם ומאה פעמים, בין שנצח אותך, בין שנצחתו". מאה פעמים נצחת אותו, די, תכנע. לא, יש לו 'תחית המתים'.. הוא חוזר ובא, 'הרגת את ההוא, אני משהו אחר'.. 'פנים חדשות באו לכאן'. 'ההוא שמת באמת' עליו השלום, אבל אני זה מלחמה חדשה..

אבל רבותינו שזה היה עסקם, בזה הם הכניסו את כל חייהם, כל מרצם וכל כוחם ונפשם, הם ידעו מה ההבנה של ה'חטאים' האלה, הם פחדו מ'עוון עקבי יסובני' (תהילים מט ו), מאותם עבירות שאדם 'דש בעקביו', הם דאגו על אותם ה'מצוות' שאדם מזלזל בהם, אומר 'הם לא כל כך חשובים, יש מצוות יותר חשובות מהם', מזה ה'פחד' ומזה ה'חרדה', וצריכים להיזהר בזה עד קצה אחרון. ועל ידי 'שימוש חכמים', להתדבק בחכמים, מבינים גודל וחומרת הדברים.

שלא לזלזל מצוות שאדם דש בעקביו

ובדבר הזה מוכרחים אנחנו להשתדל ולהתאמץ לקנות אותו. שמירה ודקדוק המצוות בכל פרט ופרט, ולא לזלזל בשום דבר. מה שאדם דש בעקביו זה יהיה כנגדו ביום הדין, 'עוון עקבי יסובני' (תהילים מט ו) כידוע (ע' ע"ז יח. ותנחומא דלקמיה).

הטעם שדוד המלך ע"ה חשש מהעבירות ה'קלות' יותר מה'חמורות'

במדרש תנחומא (פר' עקב ס"א) אמרו רבותינו: "דוד היה מתירא מיום הדין, והיה אומר: 'ריבון העולמים איני מתיירא מן המצוות החמורות שבתורה, שהן חמורות, ממה אני מתיירא? מן הקלות, שמא עברתי על אחת מהן, אם עשיתי אם לאו, מפני שהיא קלה, ואתה אמרת הוי זהיר במצוה קלה כבמצוה חמורה". דוד המלך ע"ה פחד מהעבירות ה'קלות' שאדם 'דש בעקביו'. מהעבירות ה'חמורות' הוא לא היה מתיירא כל כך. ברוך ה' כל אחד מאיתנו חושש, ירא ודואג, מלעבור על עבירות חמורות, לעבור על 'מימרא דרחמנא'. אדם יש לו 'רתיעה', יש לו 'פחד' שלא לעבור על דברים חמורים. אבל על 'שגגות' ועל הדברים ה'קטנים', שנראה בעינו שזה לא חשוב כל כך, אפשר לדרוש בעקב. אומרים 'לא נורא'. וזה לא נכון. מהעבירות אלו צריכים להתיירא עד למאד. כך לימד אותנו הגאון רבי חיים ואלאז'ין זצ"ל בספר רוח חיים (אבות פ"ב מ"א). וצריכים להתעורר להישמר ולהיזהר בזה ביותר.

מאויבי תחכמי

לימדנו רבותינו כלל גדול: 'מאויבי תחכמי מצוותיך' (תהילים קיט צח), האדם צריך ללמוד מהאויב. ב'מערכה' של קרב, תלמד את הכללים מהאויב, 'הכר את האויב', 'דע את האויב' - ותלמד ממנו. מי זה ה'אויב'? האויב המפורסם הידוע (בה"א הידיעה), זה היצר הרע! (וצריכים אנו לחזור ולשנן את הידיעה הפשוטה הזאת). ה'יצר' זה האויב היותר גדול שלנו. ואם ה'יצר' שם את הדגש על הנקודה הזו שתהיה 'דש בעקביו', מכאן תלמד עד כמה שזה חמור, ועד כמה ההפסד גדול.

הכר את האויב

אנחנו נמצאים כבר 'סמוך ונראה' ל'ימים נוראים', וחובה שיהא מול עינינו דבריו הנפלאים של החסיד בעל 'חובת הלבבות', מרבותינו הקדמונים, כך הוא פותח (בשער ייחוד המעשה פרק ה'): "בן אדם, ראי לך לדעת", את הידיעה הזו צריך לדעת ולשנן היטב, "כי השונא הגדול שיש לך בעולם הוא יצרך". צריכים לשנן ולהחדיר את הידיעה הזו. כל אחד ישאל את עצמו: 'האם אני חי את הידיעה הזו? האם אני מרגיש את הידיעה הזו, שבאמת השונא הגדול ביותר שיש לי, שעומד כנגדי ונלחם נגדי כל הזמן, זה היצר? !'. כמעט לא מרגיש את זה. מרגיש עם ה'יצר' כמו איזה שני ידידים, שני חברים. 'אלוף נעורי', אנחנו ידידים 'מקדמת דנא', משנים קדמוניות. מידי פעם גם מתקוטטים, פעם אני מנצח פעם הוא מנצח, ופעם מתפייסים.. ידידים. זה לא כך, זה 'שונא', השונא היותר גדול שיש לך!

מתייעץ עם היצר הרע..

מוסיף ה'חובת הלבבות': "הנמסך בכוחות נפשך, והמעורב במזג רוחך, והמשתתף עמך בהנהגת חושיך הגופניים והרוחניים", ה'יצר' זה לא אחד שנמצא שם ב'שדה', הוא יחד איתך בכל פעולה ובכל תנועה, הוא נמזג

אכזריותו של ה'יצר'

והוא אורב לאדם להמיתו, "כי אם ינצח אותך, ימיתך, ואם תנצחהו פעם אחת, יארב לך כל ימך לנצח אותך". אל תחשוב שאתה תוכל לבקש, טוב, ניצחת - רחמנות! לפעמים אדם נופל אצל ה'אויב', והאויב מרחם עליו, משאיר אותו חי, ולפעמים משחרר אותו. אבל ה'יצר' אם נפל בידו האדם, הוא לא יעזוב אותו, הוא ימית אותו! אין אצלו 'רחמנות'. לא מצוייר אצלינו גודל ה'אכזריות' של ה'יצר' האויב של כולנו.

נלמד מהיצר הרע שמתאמץ שאדם יהיה 'דש בעקביו' עד כמה חמור הדבר

וממנו צריכים ללמוד. 'מאויבי תחכמני'. ולנידון דידן: תלמד שאם הוא כל כך - כך אומר חובות הלבבות (שם) - משקיע מאמצים, כוחות, שכנוע, זמן. רק בשביל לקחת מאיתנו 'משהו' ממצוה, 'פירור' ממצוה, שאדם 'דוש בעקביו' איזה דבר - זה סימן כמה זה יקר. אם כדאי לו כל הטורח והמאמץ, שמע מינה כמה זה יקר. זה מעיד על יקרות הדבר. והיה עקב תשמעון, את הדברים שאדם 'דש בעקביו'. את הדברים של ה'מה בכך' - על זה צריכים לתת את הלב ואת הדעת. הן במצוות והן בחטאים: שלא יהיה ה'חטא' קל בעניו ל'דוש' ולעבור.

כוחו של החוט משי

לימד אותנו 'חובות הלבבות' (שער התשובה פרק ז): "הלא תראה: החוט של משי כמה הוא חזק כשיכפל פעמים רבות". וממה הוא נעשה? "עיקרו מחלוש שבדברים, והוא ריר התולעת". מה 'ריר' של התולעת משי? לוקחים אותו וכופלים אותו כמה וכמה פעמים, עד שנעשה על ידי זה 'חוט עבה'. אפילו אם תיתן ל'גיבור חיל' לא יהיה בכוחו לקרוע את זה. זה נעשה חוט משי גדול וחזק. וכל זה ממה התחיל? מ'משהו'. אבל כיון שנכפל כמה וכמה פעמים, כבר זה נהיה חוט גדול ועבה. כבר אי אפשר לקרוע את זה (אפילו גיבור).

מעלתה של כל מצוה 'קטנה'

מכאן תראה שאם אדם עובר ח"ו על עבירה - אפילו היא 'קטנה' (נניח שיש דבר כזה) - אבל עוד פעם חוזר על זה, ועוד פעם שונה, ועוד פעם כופל, לכאן זה מגיע. וכן להיפך: גם במצוות לא יזלזל במאומה. לא יאמר: 'זה לא מצוה חשובה'. לא נכון. כל מצוה ומצוה וכל 'פירור' של מצוה יש בה יקרות עצומה. מ'פירור' מצוה' כמה שאדם יכול להרוויח. אין לשער ולתאר איזה נחת רוח הוא עושה לקב"ה, ואיזה שכר הגדול מובטח לו. בזה להשתדל, בזה להתאמץ, ובזה תבוא ההבטחה: 'ושמרתם ועשיתם אותם' - ישמר ה' אלהיך לך את הברית, ואת החסד, אשר נשבע לאבותיך' (דברים ז יב). ה' יהיה בעזרנו, ברוך ה' לעולם ואמן.